

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу
несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Гнатюк Дмитро Володимирович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ДАРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 56

Голоденко Леся Олегівна

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61

Гринько Світлана Дмитрівна, Гринько Андрій Русланович

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК СПОСІБ САМОЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ
ПРАВ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ 65

Гриценюк Владислав Олександрович

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ 69

Давидова Ірина Віталівна

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА 74

Деренюк Ангеліна Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 77

Діденко Лариса Василівна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ НА СПАДЩИНУ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ 79

Добровольська Володимира Володимирівна,

Артьомов Дмитро Володимирович

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ УЧАСНИКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО
ПРОВАЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ 82

Ennan R. E.

LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
IS ARTIFICIAL INTELLIGENCE A SUBJECT OF LAW?
(ПРАВСУБ'ЄКТНІСТЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – СУБ'ЄКТ ПРАВА?) 86

Журавель Алла Василівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ НЯНЬ В
УКРАЇНІ 91

Заїка Юрій Олександрович

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ 95

Здирко Єлизавета Михайлівна

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ FAIR USE ДЛЯ ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЗГЕНЕРОВАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ
ТВОРИ 100

*Здирко Єлизавета Михайлівна,
аспірантка кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ FAIR USE ДЛЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЗГЕНЕРОВАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ ТВОРИ

Штучний інтелект (надалі за текстом – ШІ) є однією з найбільш популярних та контраверсійних тем серед наукової спільноти за останню декаду. Не дивлячись на те, що людство користується ШІ останні 30 років, різкий технічний еволюційний виток ми спостерігаємо лише зараз. Стаючи свідками технічної революції та проприву ШІ у всіх сферах життя, наукова спільнота зобов'язана не лише проаналізувати діючі правові механізми захисту авторського права на твір, але й замислитися про нові можливості забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Ризик порушення авторства та дезінформація зростають набагато швидше під час збройних конфліктів, адже саме в такий період приватні особи не можуть достеменно проконтролювати правомірність використання прав інтелектуальної власності в повній мірі. ШІ в такий період створює значні прогалини у праві інтелектуальної власності, ускладнюючи визначення відсотку оригінальності у створених за його допомоги творах, що є не лише морально-етичною, але й значною правовою проблемою.

У п. 1. ст. 1 Закону України “Про авторське право і суміжні права” зазначено, що автором може бути виключно фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір [1]. Дане твердження демонструє, що національне законодавство у сфері інтелектуальної власності антропоцентричне та, станом на сьогоднішній день, не може визнати автором або співавтором твору ШІ. При цьому, українське законодавство закріплює право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Зокрема, 20 вересня 2024 року на офіційному сайті Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновації оприлюднено інформацію, що вперше в Україні зареєстровано авторське право на твори, до яких включені зображення, згенеровані ШІ, а саме, мова йде про

складений твір – збірку зображень “Великодні листівки”, де були використані зображення, згенеровані комп’ютерною програмою [2]. Це означає, що у випадку стовідсоткового створення програмою певного твору, реєстрація авторського права не відбулася б, при цьому, важливо аналізувати відсоток оригінальності такого складеного твору та творчий вклад самої фізичної особи.

Але, ШІ щодня еволюціонує, цей феномен дійно унікальний: він може самостійно навчатися, його обсяг знань розширюються, він може аналізувати та робити власні висновки – і цей факт як захоплює, так і спричиняє пересторогу. ШІ навчається на безлічі інформації в мережі Інтернет, яка часто захищена авторським правом, відтак, згенеровані нові твори будуть такими, що частково можуть копіювати “навчальний матеріал” ШІ, який він використав для генерації іншого твору. Цей процес може бути безкінечним, що означає унеможливлення притягнення до відповідальності як фізичну особа-співавтора такого твору, так і власника програми, яка згенерувала твір. З цього випливає наступне запитання: чи можливо в Україні використати доктрину *fair use* для захисту авторського права на твір, який ШІ може використовувати як для свого навчання, так і для генерації іншого твору?

Історія цієї доктрини бере свій початок із США та закріплена у американському законі про авторське право, зокрема в § 107 Copyright Act. Дана доктрина є захистом від позову щодо порушення прав інтелектуальної власності. Тобто, акцент зміщується із ствердження, що захищений твір не використовувався без дозволу на те, що дозвіл для такого типу твору не потрібен. При цьому, важливо мати на увазі, що для застосування доктрини *fair use* закладаються чотири основні фактори: мета та характер використання (трансформаційність, комерційність чи некомерційність), характер оригінального твору, відсоток використання твору в похідному матеріалі та вплив на потенційний ринок чи вартість оригіналу. Розглянемо більш детально на відомій судовій справі *Authors Guild v. Google*, де Гільдія авторів США подала позов проти компанії Google за оцифрування їхніх творів для демонстрації частини тексту у вигляді короткого прев’ю. З огляду на вищезазначені чотири фактори застосування доктрини *fair use*, суд зробив висновок: оцифрування бази даних із різноманітними книгами – це трансформаційність; суспільна користь присутня та досить висока, адже мільйони користувачів можуть ознайомитися із

творами авторів через прев'ю до них та обрати твір на власний смак; така електронна база даних не має значного впливу на ринок, як, наприклад, великі онлайн-платформи, в яких також продаються книжкові твори (Amazon). Таким чином, рішення у справі Authors Guild v. Google має не лише високий суспільний резонанс, але й серйозний вплив на правове регулювання та застосування доктрини fair use в системі захисту прав інтелектуальної власності.

Головне питання – чи стосується навчання ШІ винятку в доктрині fair use, котра позбавляє компанії-розробників ШІ обов'язку сплачувати компенсацію власникам авторських прав за використання їхніх творів в навчанні ШІ. Це питання лежить в основі численних судових позовів про порушення прав інтелектуальної власності, поданих видавцями, художниками та авторами проти провідних компаній, що займаються ШІ. Наприклад, Getty Images подала позов проти Stability.AI за використання їхніх зображень у навчанні моделей ШІ без дозволу, але важливо підкреслити, що Stability.AI результати навчання комерціалізував та надавав користувачам платформи за кошти [3].

Інший гучний випадок стосувався позову New York Times проти Open AI та Microsoft, в якому газета вимагає мільярди доларів компенсації за нібито порушення авторських прав. Хоча може пройти кілька років, перш ніж американські суди вирішать це питання, провідні компанії, що займаються ШІ, вже стикаються з тиском з метою укладення угод про ліцензування контенту з медіа- та музичними компаніями [4].

Таким чином, можна виділити позитивні та негативні моменти щодо можливості застосування доктрини fair use щодо захисту авторських прав на твори, котрі використовуються ШІ під час навчання. Найголовнішою перевагою цієї доктрини є гнучкість у застосуванні та висока пристосованість до “технологічних” судових справ. Акцент щодо відповідальності може бути зміщений не лише на недобросовісного автора згенерованого твору, але й на автора самої програми ШІ. В такому випадку, автору (розробнику) певного ШІ доведеться довести трансформаційність, вплив на ринок, а також суспільну важливість такого нового твору, вказуючи відсоток оригінальності у ньому. Тобто, така доктрина застосовується ситуативно та слугує у вигляді захисту потенційного відповідача.

Разом з цим, суттєвим недоліком такої доктрини є її непередбачуваність в використанні, оскільки необхідно, в першу чергу, для засто-

сування вищезазначених критеріїв, визначити їх межі: мінімальний рівень відсотку оригінальності, або ж як оцінити вплив на ринок? Чи повинні бути для цього аудиторські дослідження або ж експертні висновки? Європейські країни не можуть застосовувати у повній мірі таку доктрину з огляду на страх непередбачуваності судових рішень та відсутність контролю у використанні чужих творів різними цифровими гігантами бізнесу.

В той же час, для українських реалій дана доктрина може бути поштовхом для нівелювання страху перед застосування інновацій, адже суспільні відносини у сфері застосування ІІІ існують давно, однак, їх правове регулювання залишає бажати кращого. Більше того, доктрина fair use може допомогти створити сильний механізм доказування авторства навіть у воєнний час, коли суспільство стикається з великим обсягом спотворення різноманітної інформації. Попри все, можливість використання доктрини fair use дозволить трансформувати використання творів для навчання ІІІ водночас захищаючи оригінальні твори авторів від протиправного комерційного використання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#top>.
2. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. В Україні вперше зареєстровано авторське право на твори, до яких включені зображення, згенеровані ІІІ. URL: <https://nipo.gov.ua/ap-zobrazhennia-shi/>. 20.09.2024. URL: <https://nipo.gov.ua/ap-zobrazhennia-shi/>
3. Getty Images v. Stability AI: A Legal Analysis. AI Tech Daily. 09.02.2023. URL: https://www.aitechdaily.com/getty-images-v-stability-ai-a-legal-analysis/?utm_source=chatgpt.com
4. Generative AI and Copyright: A Dynamic Perspective // Economics > Theoretical Economics. arXiv:2402.17801 [econ.TH]. URL: <https://arxiv.org/abs/2402.17801>